

Tar Ferenc

AZ AMERIKAI POLGÁRHÁBORÚ MAGYAR TÁBORNOKA

Népünk történetében az elmúlt két évszázad során nagyon sokan voltak olyanok, akik elhagyni kényszerültek hazájukat. Nem kevés azoknak a száma sem, akik a szülőföldtől több ezer kilométerre, a tengerentúlra kerültek.

Vasváry Ödön, amerikai magyar református lelkész 1976-ban az Amerikai Magyar Világ című lap egyik számában egy 25 személyből álló névsort tett közzé, amelyben „200 év legnagyobb magyarjait” foglalta össze. A sort Kováts Mihály, az Egyesült Államok függetlenségi harcának ezredese nyitja, 25-iknek pedig Koestler Arthúr írot említi a szubjektív összeállítás. Az amerikai magyar lelkész névsorában negyediknek Asbóth Sándor tábornok neve szerepel.

Asbóth Sándor 1848–49-ben és a két bukást követő évben is egyik leghűségesebb embere volt a magyar szabadságharc, majd később az emigráció vezetőjének, Kossuth Lajosnak. A „vezérségéd úr” mindig fenntartások nélkül hajtotta végre a kormányzó utasításait. Akkor sem kritizálta Kossuthot, amikor egymástól földrajzilag távol kerültek, és amikor sokan bírálták tevékenységét a korábbi hívei közül is.

Nemcsak Kossuthnak, Magyarországnak volt hűséges katonája, hanem egész élete során odaadóan szolgálta a szabadság eszméjét – akkor is, amikor a magyar szabadságharc katonájából az Unió diplomatája lett.

A tábornok életútja

A Magyar Életrajzi Lexikon (Főszerk. Kenyeres Ágnes. Akadémiai Nyomda, Budapest, 1967.) tanúsága szerint Keszthelyen 1811. december 11-én született, és 1868. január 21-én halt meg Buenos Airesben. Révai Nagy Lexikona (Révai testvérek, Budapest, 1911.) halálának időpontját 1870-re teszi. Nincs egyetértés születésének évszámával kapcsolatban sem. A legtöbb róla szóló írás szerint 1811. december 18-án született. Vida István Kornél közelmúltban megjelent könyvében és tanulmányában is ezt az időpontot említi.¹ Lósy-Schmidt Ede² és Ács Tivadar³ egyik írásában születési dátumként 1812 olvasható.

1 VIDA István Kornél: *Világostól Appomatoxig*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 2011. 115. p.; VIDA István Kornél: Adj Kossuth katonát! Magyar tisztek az amerikai polgárháborúban. In. *Múlt-kor*, IX. évf. (2011) 2. sz. 12–13. pp.

2 LÓSY-SCHMIDT Ede: A szabadságharc magyar mérnökvezérei és mérnökvezetői. In. *Magyar Technika*, III. évf. (1948) 53. p.

3 ÁCS Tivadar: *Akik elvándoroltak*. Szerzői magánkiadás, Budapest, 1940. 20. p. Asbóth születési dátumaként 1812 szerepel. In. *Hazánk s a Külföld*, II. évf. (1866. nov. 4.) 44. sz. 697. p.

Ezek után Asbóth születése kapcsán a helyi plébániához fordultam, hiszen több mint 200 évvel ezelőtt ott jegyezték be az újszülöttet. Hiába kerestük azonban az 1811-ben születettek között, és nem találtuk az 1812-es évszámnál sem. Az anyakönyv tanúsága szerint Asbóth Sándor 1810. december 18-án született Keszthelyen angol eredetű családból.⁴

Apja Asbóth János neves mezőgazdasági szakember. Lőcsei és késmárki tanítóskodás után 1801-ben Festetics György meghívására a keszthelyi Georgikon tanára lett. A gróf meg volt elégedve az új tanerővel, s jutalmat is kapott, „mert jól tanította a növénytant...”⁵

A georgikoni tanárnak a Balaton-parti városban három fia született, akik közül a legidősebb Asbóth Lajos volt, ő később a szabadságharcban Aulich után a II. hadtest parancsnoka. Világost követően elfogták, halálra ítélték, amit később várfogságra változtattak – 1857-ben amnesztiával szabadult. 1861-ben újra elfogták és Theresienstadtba szállították. Kiszabadulása után Lugoson telepedett le, 1882. május 6-án halt meg Budapesten.⁶

Asbóth Sándor Keszthelyen kezdte iskoláit, majd a selmecebányai akadémián tanult; a mérnöki oklevelet később a pesti egyetemen szerezte meg, 1834. május 4-én.

1836-ban a magyar ideiglenes hajózási intézethez került. 1844-től az Országos Főépítészeti Hivatalhoz nevezték ki Temesvárra.⁷ Részt vett a Széchenyi által indított *folyamszabályozási munkálatokban, később a Lánchíd építésében is*. A bécsi udvarral történt szakítás után, 1848 októberében a Temesváron székelő bánági főhadparancsnokság felmondta az engedelmisséget a magyar kormánynak, és az addig a szerb felkelők ellen harcoló császári csapatok nagy részével a magyar szabadságharc ellen fordult.

Asbóth, aki ekkor a Bega-csatorna főmérnökeként dolgozott, Nagybecskereken szolgálatra jelentkezett a bánági magyar hadtest törzsénél. Előbb Vetter, majd Klapka mellett a hadtest vezérkarában teljesített szolgálatot, decembertől századosi rangban. Klapka 1849. január elején a felső-tiszai hadtest parancsnoka lett, s vele Asbóth is az említett hadtesthez került. A tavaszi hadjárat végén – amikor Klapka a hadügyminisztérium vezetését ideiglenesen átvette – Asbóthot is áthelyezték a hadügyminisztériumba (1849. április 30.), ahol hamarosan őrnagy lett (május 20.). Június 12-én Kossuth Lajos szárnységédje („vezérsegéd”) és a kormányzói hivatal katonai irodájának vezetője lett; e beosztásban kapta meg július 16-án az alezredesi rendfokozatot.⁸

A szabadságharc során részt vett a kápolnai, a nagysallói csatában, és harcolt a szenttamási sáncoknál is. A katonai vezetés jelentős részével ellentétben nem tartozott Görgey hívei közé, mindvégig kitartott Kossuth mellett. A Honvédelmi Bizottmány elnökével

4 Antall József Asbóth Sándorról szóló írása (In. *Élet és Tudomány*, XXI. évf. (1966. III. 11.) 435. p.) szerint az Asbóth család őse, Godefroy protestáns vitéz a XVI. században került Angliából Magyarországra. Gaál Miklós Asbóth Lajosról írt rövid életrajzában (*Asbóth Lajos Emlékirata az 1848-i és 1849-i Magyarországi hadjáratából*. Ráth Mór Bizománya, Pest, 1862.) az angol eredetű Asbóth család Magyarországon való letelepedését a XVII. század közepére teszi, a „honfűsítésra” 1679-ben került sor.

5 SZABÓ Dezső: *A herceg Festetics-család története*. Franklin-Társulat Nyomdája, Budapest, 1928. 284. p.

6 Asbóth Lajos katonai pályafutásáról lásd *Asbóth Lajos Emlékirata... i. m.*

7 Lásd erről FODOR Ferenc: *Magyar vízimérnököknek a Tisza-völgyben a kiegyezés koráig végzett felmérései, vízi munkálatai és azok eredményei*. Tankönyvkiadó, Budapest, 1957. 15. p. Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtára. Műszaki Tudománytörténeti Kiadványok 8. szám.

8 BONA Gábor: *Tábornokok és törzstisztek a szabadságharcban 1848–49*. Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1983.

1849-ben ismerkedett meg Debrecenben, amikor Klapka hadsegédjeként járt ott. Kossuth megkedvelte a művelt, politikával keveset foglalkozó, jól képzett mérnököt, és maga mellé vette szárnysegédnek.⁹

Jelen volt Kossuth és Görgey aradi találkozásán, majd a lemondott kormányzóval együtt Törökországba menekült.¹⁰

Amikor Kossuthal török földre lépett, még nem tudhatta, hogy miként Kossuth, ő sem fog többé visszatérni hazájába.

Emigrációs évek

Az emigránsok első törökországi állomása Viddin volt. „Kossuth Viddinben Szóllósyvel és Asbóth Sándorral lakott egy házban. Utóbbit végtelen szerette, tisztelte és becsülte, mint oly férfiút, ki alapos műveltsége, tiszta karaktere, férfias magaviselete által teljes mértékben kiérdemlé barátságát.”¹¹

A menekültek a táborban sanyarú körülmények között éltek. Egressy Gábor naplójából tudjuk, hogy „a beteg és ruhátlan honvédek javára” előadást terveztek. A segélyezésre már nem kerülhetett sor, de az előadást Asbóth lakásán mégis megtartották. „E műtárgyak voltak mindössze is: egy pár magándal, szavalat, és népdalok egész kar által énekelve, guitarre mellett [...] Asbóth elszavalta Vörösmarty „Hontalan”-ját, melynek utolsó sorai Kossuth lelkére tör szúrásként látszottak hatni.”¹²

A 3500 menekült közül – hitelt adva az ígéreteknek – október 21-én háromezren tértek haza Magyarországra. Többségüket besorozták a császári hadseregbe.

A helyben maradók a hónap utolsó napjaiban hagyták el Viddint, és közel egyhónapos út után érkeztek Sumlába. Innen az internáltak (60 fő) február közepén indultak tovább a kisázsiai Kütahyába. Itt április 13-án egy katonai laktanyában szállásolták el őket. Ez természetesen szigorú katonai őrizetet is jelentett.

A kütahyai tábornok 1851. szeptember 1-én oszlatták fel.¹³ „Végre ütött a szabadulás órája. Már kora hajnalban dobpergés és harsonaszó vertek fel álmainkból, hirdelve, hogy a hosszú fogság végéhez értünk; siettünk az örömteljes hívásnak eleget téve, podgyászainkat mállás lovakra rakni, s a nőket és gyermekeket Tatrászánokban elhelyezvén, magunk pedig lóra szállván Kiutahiát reggel 7 órakor elhagyánk. A vidék, melyen áthaladánk, csendes és kihalt vala...”¹⁴

9 Nem fedi a valóságot az, hogy Asbóth az osztrák hadseregben is szolgált volna, mint ahogy ezt az amerikai lexikonok írják. Lásd: *Who was who in America, Historical volume 1607–1896*. Chicago, Illinois. 1963. 29. p. *Dictionary of American Biography*. Charles Scribner's Sons, New York, 1928. 1. 379. p.

10 A *Magyar Életrajzi Lexikon* szerint „meneküléskor” unokatestvérével, Asbóth Adolffal ő ásta el a királyi koronát Orsovánál. Ezt megerősítő adat nincs.

11 Idézi Hentallaer Lajost VASVÁRY Ödön: *Lincoln magyar hősei. Magyarok az amerikai polgárháborúban 1861–1865*. Washington, 1939. 123. p.

12 EGRESSY Gábor: *Törökországi naplója 1849–1850*. Nyomtatott Kozma Vazulnál, Pest, 1851. 80–81. pp.

13 „A magyar emigratio a török kincstárnak 1851. ápr. végéig 60 millió piaszterbe került, s mivel a konstantinápolyi pénzügyér akkor sem vájkált könyökig a plus-ban – sanyarú arccal utalványozá a jókora összeget, miből Kossuthnak 9000, a tábornoknak 4000, a többieknek aránylagosan alászálló több kevesebb piaszternyi havidíj járt Kiutahiában.” (ÁLDOR Imre: *Vázlatok a magyar emigráció életéből*. Heckenast, Pest, 1870. 34. p.)

14 I. D. naplójegyzeteit idézi ÁLDOR Imre: *i. m.* 35. p.

A menekültek többségéhez hasonlóan a török hatóságok Asbóth nevére is kiállítottak egy szultáni menlevelet szeptember 4-én.¹⁵ Kossuthot és társait a *Mississippi* nevű amerikai fregatt vette fedélzetére.¹⁶

Kossuth Franciaországon keresztül szeretne volna folytatni útját Angliába, de Párizsból Marseille-be, a várakozó magyarokhoz III. Napóleonnak az ezt megtiltó rendelkezése érkezett. A *Mississippi* magyar utasai Gibraltárban búcsúztak el egymástól; Kossuth és kísérete a *Madrid* nevű angol gőzösön Southampton, a többiek pedig – köztük Asbóth is – New York felé hajóztak tovább.

Asbóth és társai 1851. november 10-én szálltak partra New Yorkban.

Az Újvilágban

A szabadságharc egykori mérnök alezredese igyekezett azonnal munkát keresni az Újvilágban. Az év utolsó hónapjában odaérkező Kossuth támogatásával főmérnöknek New York államban a syracuse-i csatornaépítéshez került, majd a Rocky Mountain ércbányáinak feltárásánál dolgozott. Később egy Dawid Baldwin nevű vállalkozóval társulva felállította Amerika legnagyobb acélkohóját. Meggazdagodni azonban nem tud ebből sem. Társa ugyanis „a cég pénzével megszökik”.¹⁷

Ezt követően kinevezik *New York város mérnökévé – ő alkalmazta itt először járdaburkolásra a bitumenaszfaltot. Tervet készített a New York-i Central Park, a Manhattan-félsziget és a Washington Heights rendezéséhez.* A Manhattan rendezési tervét „1933-ban a chicagói világiállításon még bemutatták, mint olyan előrelátó tervet, mely évszázadokra előre tudott gondoskodni a hihetetlen gyorsasággal fejlődő metropolis minden elképzelhető igényéről.”¹⁸

A világotudó Vadona János, a Central Parkot látván, büszkén írja könyvében: „Második utam a Central-parkhoz irányítám. Ezt a gyönyörű, nagy nyilvános kertet magyar ember tervezte, mikor a város még nem is álmodott róla. Szomorú kimenetelű 1848/49-iki függetlenségi harcunk menekültjeinek egyik legkiválóbbika, Asbóth honvédtábornok (?) tervét fogadta el a város [...] bejárta a város külrészeit és környékét, készítve lánge sze sugallta terveket, melyek a város és gazdag magánosok részéről keresettek lettek; s melyek megvalósítása is rendesen reá bízott.”¹⁹

Kossuth több mint hathónapos amerikai útja során szinte minden jelentős városban járt. Az amerikai néptől nemcsak erkölcsi támogatást, hanem anyagi segítséget is kért. Az egybegyűlt pénzből 6000 puskát vásároltak és két hadiüzemet állítottak fel. Az üzemek megszervezésével Kossuth Asbóth Sándor alezredest bízta meg. (Asbóth nem kísérte el Kossuthot amerikai körútján, de levelezés útján szoros kapcsolatot tartottak.)

15 Megtalálható: *1849–1866 adalékok a kényuralom ellenes mozgalmak történetéhez.* Ráth Mór, Budapest, 1888. 58. p.

16 A *Mississippi* utazók névsorát lásd ÁLDOR Imre: *i. m.* 38. p. és JÁNOSSY Dénes: *A Kossuth-emigráció Angliában és Amerikában 1851–1852.* Magyar Történelmi Társulat, Budapest, 1948. 11. köt. második rész. 684–686. pp.

17 SZABÓ László: *Magyar múlt Dél-Amerikában (1519–1900).* Európa Könyvkiadó, Budapest, 1982. 162. p.

18 ÁCS Tivadar: *i. m.* 21. p.

19 VADONA János: *Az öt világrészből.* Hornyánszky Viktor Könyvnyomdája, Budapest, 1893.

A tárolt készletek sorsáról nem tudunk. Az azonban bizonyos, hogy nem került át Európába, így magyarországi felhasználása is illúzióvá vált. Később 6000 fegyvert Asbóth elzálogosított Kossuth utasítására.

Újra katonai szolgálatban

A Londonba visszatérő Kossuth továbbra is sűrű levelezésben állt egykori szárnysegédjével. Gyakori volt a levélváltás 1853-ban, az orosz-török és 1859-ben, az észak-itáliai háború idején.

Az emigrációban élő magyarok egy része igyekezett beilleszkedni a tartózkodási helyéül választott ország életébe, kereste a minél jobb megélhetést. Asbóth sem tett másként.

Miután Abraham Lincolnt az Egyesült Államok elnökévé választották, a déli ültetvényes rabszolgatartó államok 1861. február 4-én az alabamai Montgomeryben gyűltek össze, és kikiáltották az Amerikai Konföderatív Államok megalakulását. Elnöknek Jefferson Dawist választották meg. Ez az esemény, majd Fort Sumter erődjének megtámadása az év nyarán az amerikai polgárháború kezdetét jelentette.

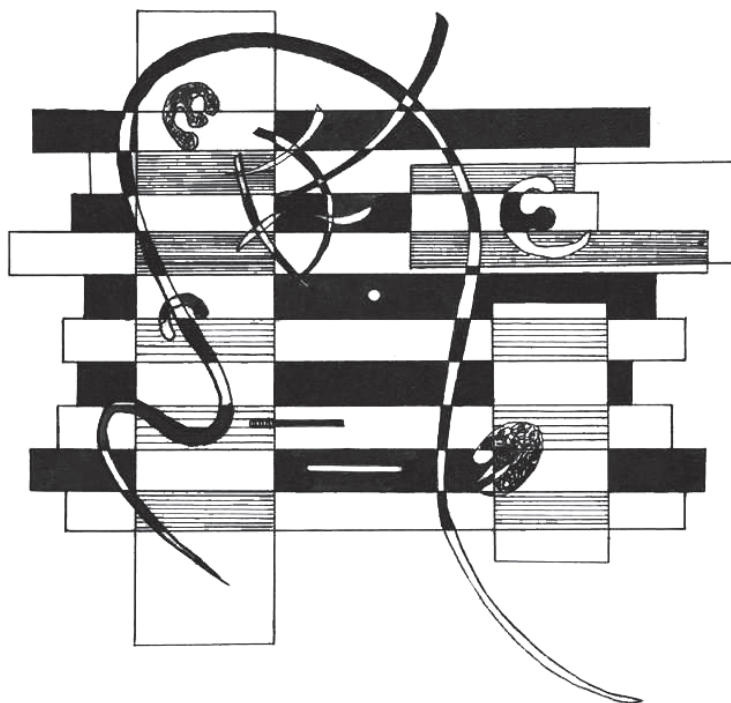
Az Amerikában tartózkodó 4–5 ezer magyar emigráns közül mintegy 800 állt be az Unió seregébe.²⁰ (A déliek oldalán csak egy–két magyar névvel találkozhatunk.) *Az északiak seregében a 100 körüli magyar tisztből 2 altábornagyként (Stahel-Számvald Gyula és Asbóth Sándor), öt dandártábornokként, 15 ezredesként, 2 alezredesként, 14 őrnagyként, 15 századosként szolgált.*²¹ A polgárháború kitörésekor a magyar szabadságharc egykori alezredese azonnal jelentkezett katonai szolgálatra a rabszolgatartó déli államok ellen. Ő volt az, aki 1861. május 3-án a *New York Times* hasábjain a következő felhívással fordult az ott élő magyarokhoz: „Mély szomorúsággal látjuk, hogy befogadó hazánk, az Egyesült Államok dicsőséges köztársasága a felbomlás szélére sodródott, amelynek bekövetkezte győzelem lenne minden zsarnok számára [...] Ez sarkallt arra, hogy felajánljam katonai szolgálataimat a kormánynak [...] Mindannyian egyformán értékeljük az Uniót, s hűségesen kiállunk mellette, megvédelmezzük ugyanolyan szilárdan és vitézül, ahogyan saját szülőhazánkban tettük Magyarország jogai és alkotmánya védelmében.”²²

A háború kezdetén a Konföderáció hadserege mind felszereltség, mind katonai állomány (jól képzett tisztek) tekintetében fölényben volt. Ezért is vették szívesen a tapasztalt európai emigráns katonák részvételét a hadseregben. (Meghívás érkezett Klapka tábornoknak is, de az ezzel kapcsolatos egyezkedések nem vezettek eredményre.) Különösen szívesen látta a Nyugat hadseregének parancsnoka, John C. Fremont tábornok az emigránsokat. Asbóth New York-i jelentkezése után hozzá került Missouriba, és nemsokára vezérkari főnöke lett az egykori elnökjelöltnek. Rajta kívül a vezérkarban volt még magyar: Fiala J. János ezredes, mérnökkari főnök, Wagner Gusztáv ezredes, tüzérségi

20 PIVÁNYI Jenő: *Magyarok Északamerikában*. Officina Kiadó, Budapest, 1944. 9. p.

21 PIVÁNYI Jenő: *Magyarok Északamerikában... i. m.* 9. p. UŐ: *Magyar-amerikai történelmi kapcsolatok a Columbus előtti időktől az amerikai polgárháború befejezéséig: székfoglaló értekezés*. Királyi Magyar Egyetemi nyomda, Budapest, 1926. 48. p. és *Magyarország hadtörténete I. köt.* Főszerk. LIPTAI Ervin. Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1984. 576. p.

22 Idézi: VIDA István Kornél: *i. m.* 76. p.

5/4

parancsnok, Zágonyi Károly őrnagy, a testőrség parancsnoka, továbbá Albert Anselm ezredes, Haskell Leonidas és Reményfi József kapitányok.²³

Fremont Asbóthot a 4. hadosztály parancsnokává nevezte ki. Bátorságáról tett tanúbizonyosságot 1861 októberében Springfield bevételében. Az ő csapatai foglalták el 1862-ben Bentonwille-t és Fayettewille-t.

A *New York Times* 1861. szeptember 3-án így jellemzi Asbóthot: „... marcona külseje ellenére olyan jószívű és kellemes modorú, hogy mindenki kedveli, akivel csak kapcsolatba kerül [...] Asbóth tábornok éjfélkor hagyja el irodáját, s hajnali öt órakor, amikor segédei még az igazak álmát alusszák, már ismét az íróasztalánál ülve találjuk...”²⁴

1862. március 7-én a Pea Ridge melletti csatában Samuel R. Curtis (Fremont tábornokot Hunter, majd Curtis váltotta fel) csapatai látványos győzelmet arattak a déliek felett. A hadosztálya élén hősiességgel küzdő Asbóth itt sérült meg először súlyosabban – a bal karját érte lövedék. Az e csatában szerzett érdemei után hagyta jóvá a kongresszus Asbóth dandártábornokká történt előléptetését, amit még Fremont javasolt több mint egy évvel korábban. Ez jelentette Kossuth volt alezredesének amerikai katonai pályafutásában a csúcspontot. Később – bár nem kis egységek fölött parancsnokolt és területeket igazgatott – már távolról sem került katonai szempontból hasonlóan fontos beosztásba.

1862 májusában Asbóthot Mississippi államba rendelték, hogy vezesse azokat az ezredeket, amelyek megerősítik a Corinth felé előrenyomuló seregeket. Az áthelyezés

23 PIVÁNYI Jenő: *Magyar-amerikai történelmi... i. m.* 51. p. Uő: *Magyarok Északamerikában... i. m.* 10. p.

24 Idézi: VIDA István Kornél: *i. m.* 115. p.

elszakította a bevándorolt katonák nagyszámú csoportjától, akikkel korábban kapcsolatba került Missouriban és Arkansasban.²⁵ Később Tennessee-ben Memphis megerősítési munkálatait irányította.

1863 januárjában Kentuckyba vezényelték, ahol Grant tábornok Vicksburg ellen vonuló csapatai számára kellett biztosítani az utánpótlási vonalakat, és a hadműveletek irányába nem eső területeket pacifikálni. A gerillaharcot folytató lázadók ellen bizony nehezen boldogult. Csapatainak megosztásával nem a legszerencsésebb taktikát választotta; lovasságának kisebb egységekre való felosztása inkább az ellenségnek kedvezett.

Augusztus elején Asbóthot William T. Sherman 15. hadteste 3. hadosztályának élére nevezték ki.²⁶

1863 végén Nyugat-Floridába nevezték ki kerületi katonai parancsnoknak. (Főhadiszállás: Fort Pickensben, Pensacola mellett.) Antall József megállapításával ellentétben²⁷ Florida nem volt „Lee tábornok állandó támadásának célpontja”. Erről a polgárháborúról készült térképek és leírások alapján meggyőződhetünk. „Ez csak periférikus fontosságú volt a Mobile, Alabama elleni fő hadműveletekhez, illetve tovább az északon folyó hadműveletekhez képest”.²⁸

A terület felszabadított négereiből és az Unió-párti fehérekből új ezredek szervezett. Szoros együttműködést alakított ki David G. Farranguttal, aki a Mobile elleni hadműveleteket irányította. Annak ellenére, hogy Asbóth a harcok periferiájára került, igyekezett támadólag fellépni. Fegyvereket, felszerelést és gőzhajókat kért, hogy az összegyűjtött újoncokat el tudja látni, illetve a bázisra tudja őket szállítani. Gyakran terjesztett elő a hátszágba irányuló lovassági támadásokra részletes terveket; elgondolása szerint zaklatni kell a lázadók összeköttetési vonalait.

Floridai tartózkodása alatt egy alkalommal vezette katonáit csatába. Ez volt polgárháborús karrierje második legnagyobb, egyben utolsó ütközete.

1864 szeptemberében egy lovassági egységet vezetett kerülete északkeleti szektorába, hogy újoncokat és lovakat szerezzen, s hogy lázadó különítményeket fogjon el, illetve, hogy a fogságba került szövetséges katonákat kiszabadítsa.

Mariannánál az ellenséges csapatokkal szemben katonái először megfutamodtak. A második rohamot személyesen Asbóth vezette, az elsöprő erejű lovasroham fényes győzelmet eredményezett. Jelentős számú fogoly, fegyverek, katonai szerelvény, szarvasmarha és csempészárú került az északiak kezébe. A csatában Asbóth súlyosan megsebesült. Bal karját két helyen roncsolták szét a golyók, egy golyó pedig az arccsontjába fúródott, soha többé nem sikerült eltávolítani.

1864. november 26-án a *New York Times* a következőt írja róla: „... kiváló jellemű, s remek képességekkel rendelkező férfi [...] egyike azon kevés (külföldinek), aki gyakorlatban is használható katonai tudását és tapasztalatát állította csatasorba az ügy érdekében [...] mindenkinek elnyerte tiszteletét és barátságát, aki csak ismerte, jelleme kiváló tulajdonságaival és szerény, de férfias viselkedésével [...] Asbóth tábornok az

25 HESS, Earl J.: Alexander Asbóth: One of Lincoln's Hungarian Heroes? In. Lincoln Hevald vol. 84. no. 3. 1982. 184. p.

26 HESS, Earl J.: *i. m.*

27 ANTALL József: Asbóth Sándor 1811–1868. In. *Élet és Tudomány*, XXI. évf. (1966. márc. 11.) 438. p.

28 HESS, Earl J.: *i. m.* 188. p.

egyik legidősebb és legtiszteletreméltóbb külföldi tiszt, aki az Unió szolgálatába állt, amikor kitört a lázadás.”²⁹

A következő év februárjában jelentkezett újra, hogy átvegye kerülete parancsnokságát. Hadiszolgálatára már nem került sor. 1865. március 13-ával érdemeiért tiszteletbeli (Brevet) Major-Generállá léptették elő.³⁰ Augusztusban szerelt le. Earl J. Hess meglehetősen deheroizáló cikkében a következőket írja: „Tiszta szívből huszárember volt. A legjobb akciókat akkor tudta végrehajtani, amikor lovasrohammal vágatott, tört be ellenséges területekre, ahogyan tette ezt a Pea Ridge-i csata előtt és a Marianna-expedíció folyamán. Feljebbvalói ezt soha nem vették eléggé figyelembe. Ebből kifolyólag Asbóth karrierje nagy részét gyalogsági egységek, nagy földrajzi területek parancsnokságával töltötte... A felsőbb katonai pozícióba való felemelkedését Fremontnak köszönhetette, annak a széles látókörű tábornoknak, aki kedvelte az európai tiszteket [...] (Asbóth katonai) hibái inkább elmarasztalást eredményeztek, mint komoly katasztrófát.”³¹

Diplomataként – Amerikában

A polgárháború után, érdemei jutalmaként Grant elnök, a volt fővezér az Egyesült Államok argentinai követévé nevezte ki Asbóthot. 1866 márciusában Washingtonban kapta kézhez a William H. Seward külügyminiszter aláírásával ellátott kinevező iratot.

Szerette volna minél előbb elfoglalni állomáshelyét, előbb azonban 1866. június 6-án a *Fulton* nevű hajóval Párizsba utazott, hogy ott Nelaton doktorral, aki Garibaldin is hasonló műtétet hajtott végre, megoperáltassa magát. Augusztus végéig maradt Párizsban. Nelaton, Fouvel és asszisztenseik azonban hiába próbálták több ízben is eltávolítani koponyájából a golyót.

15 év után járt újra Európában. Nem volt messze hazájától. „Hazamehetett volna látogatóba, hisz úgy vágyott teleszívni magát magyar levegővel. De a szabadságharc büszke magyarja legyőzte a szív vágyát. Magyarország még nem volt szabad és független.”³² (Az év utolsó hónapjaiban több hazai lap is megemlékezett Asbóth Sándorról, az észak-amerikai tábornokról, az USA argentin nagykövetéről.³³)

Asbóth Párizsból Londonba ment, ahonnét az *Oneide* nevű hajóval Rio de Janeiróba, majd Montevideóba utazott, Innen a *Shomokin* nevű amerikai hadihajóval ment Buenos Airesbe, ahová 1866. október 14-én érkezett meg.

Az argentin fővárosban a hosszú út után betegesen érkező Asbóthot szívélyesen fogadták. Mitre tábornok, a köztársaság elnöke a hadszíntéren volt, így Marcos Paz alelnöknek nyújtotta át megbízólevelét.³⁴

Buenos Airesben Asbóth egy régi fegyvertársára akadt, Bem egykori vezérkari főnöke, Czetz János már évek óta itt élt.

29 Idézi: VIDA István Kornél: *i. m.* 114., 117. pp.

30 VASVÁRY Ödön: *i. m.* 124. p.

31 HESS, Earl J.: *i. m.* 189. p.

32 KENDE Géza: *Magyarok Amerikában. Az amerikai magyarság története 1583–1926.* A Szabadság kiadása, Cleveland, Ohio, 1927. 337–338. pp.

33 In. Hazánk s a Külföld, II. évf. (1866. december 16.) 44. sz. 605–606. pp.

34 SZABÓ László: *i. m.* 163–164. pp.

Dél-Amerikában 1864 óta folyt a háború Paraguay és a Hármasszövetség (Argentína, Brazília és Uruguay) között. Asbóthnak Paraguayban és Brazíliában lévő amerikai kollégájával az volt a feladata, hogy tárgyalóasztalhoz ültessék a háborúzó feleket.³⁵

Asbóth részletesen tájékoztatta feletteseit a hatáskörébe tartozó ügyekről, Argentína társadalmi helyzetéről, a háború okozta nehézségekről. Jegyzéket nyújtott át Rufino de Elizalde argentin külügyminiszternek, amelyben vázolta azt a nyomorúságot, amit a háború Argentínának okozott, rámutatott arra, hogy az Egyesült Államok minél előbb kívánatosnak tartaná a békekötést a háborúzó nemzetek között. 1867 októberében tevékenysége eredményesebbé tette érdekében kinevezték az Egyesült Államok első uruguayi nagykövetévé is. Minden igyekezete ellenére békeközvetítései nem sok sikerrel jártak; a háború még évekig elhúzódott.

Fontos küldetése ellenére sem feledkezett meg hazájáról. Szerette volna még egyszer viszontlátni Magyarországot, meghajolni elhalt szülei sírjánál, találkozni rokonaival, barátaival. Érti azonban, hogy ily hosszú utazásra már – egyre súlyosbodó betegsége miatt – aligha vállalkozhatott.

1868. január 21-én halt meg Buenos Airesben. A város régi angol temetőjében (Old English Cemetery) helyezték el földi maradványait.³⁶ *Fennmaradt írásai egyikében az áll, hogy „az Egyesült Államok földjében kívánok örök békében megpihenni.”³⁷ A hálás utókor 1990-ben tett eleget kívánságának. „Az arlingtoni National Cemeteryben október 23-án, rangját megillető katonai parádéval helyezték örök nyugalomra Nemeskéri Asbóth Sándor hamvait. – Búcsúztató beszédet mondott Edward Derwinsky, az USA Veterans Affairs titkára, Gereben István, valamint Guido José Mario Di Tella, Argentína amerikai követe. Jelen voltak az Asbóth család leszármazottai, a Magyar Köztársaság nagykövetségének, valamint magyar egyesületek képviselői.”³⁸*

Keszthelyi szülőházának falán emléktábla díszel, a városban pedig középiskola viseli Asbóth Sándor nevét.

2010 decemberében – születésének kettőszázadik évfordulóján – konferenciával és kiállítással emlékeztek a „két nemzet hősről”.³⁹

35 LUDWIGH János: Asbóth Sándor és Paraguay. In. Hon, VI. évf. (1868. márc. 19.) 66. sz.

36 VÉRTÉSSY Arnold: Asbóth Sándor Necrologja. In. Magyarország és a Nagyvilág, IV. évf. (1868. márc. 22.)

37 CSÓKA Jenő: Asbóth Sándor hazatér. In. Katolikus Magyarok Vasárnapja (1990. szeptember 30.) és Uő: Asbóth Sándor hamvainak hazaszállítása. In. Szabadság (1990. szeptember 28.) 16. p.

38 In. Washingtoni Krónika, XV. évf. (1990. december) 2. sz. 10. p.

39 Lásd: *Zalai Múzeum 20*. Göcseji Múzeum, Zalaegerszeg, 2012.